

การประยุกต์ใช้บรรทัดฐานจริยศาสตร์
เพื่อความสุขของประชาชนภายใต้ฐานจริยศาสตร์*

APPLYING POLITICAL UTILITY FOR PEOPLES' HAPPINESS
UNDER THE ETHICS BASIS

พระมหาอำคา วรปณฺโญ, สันญา เคนาภุมิ, ยุกาพร ยูปาส

Phramaha Amka Worapanyo, Sanya Kenaphoom, Yuphaporn Yupas

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

Corresponding Author E-mail: Phramahaamka999_@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบรรทัดฐานจริยศาสตร์ทางการเมืองเพื่อความสุขของประชาชนภายใต้ฐานจริยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชีวิตภายใต้ฐานจริยศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 2.1) การพัฒนาร่างกาย 2.2) การพัฒนาศีลธรรม 2.3) การพัฒนาจิตใจ และ 2.4) การพัฒนาปัญญา 3) เพื่อประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับบรรทัดฐานจริยศาสตร์ทางการเมืองเพื่อความสุขของประชาชนภายใต้ฐานจริยศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 3.1) บรรทัดฐานด้านการเมือง 3.2) บรรทัดฐานด้านเศรษฐกิจ 3.3) บรรทัดฐานด้านสังคม และ 3.4) บรรทัดฐานด้านจิตวิญญาณ ที่กล่าวมา ถือว่าเป็นโมเดลการขับเคลื่อนงานบริหารประเทศของรัฐบาลภายใต้ฐานจริยศาสตร์ ซึ่งกล่าวถึง หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร ความเท่าเทียม ความเป็นธรรม และการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม รวมถึงความประพฤติดีงาม การมีศีลธรรม จริยธรรมของผู้บริหารระดับ ท้องถิ่น เพื่อตอบสนองเป้าหมายสูงสุดของชาติ คือ ความกินดี อยู่ดี มีสุขของประชาชน ปังเจกบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ บนฐานคติแห่งคุณค่าแท้จากบรรทัดฐานที่ได้รับความนิยมนโยบายสาธารณะต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

คำสำคัญ: บรรทัดฐานทางการเมือง; ความสุขของประชาชน; จริยศาสตร์

Abstract

The objectives of this article were 1. To study concepts of theories about political utility for the peoples' happiness under the ethics basis. 2. To study life development guidelines under ethics basis which had 4 sides. 2.1)

* Received June 2, 2020; Revised August 15, 2020; Accepted September 22, 2020

Psychological development 2.2) Moral development 2.3) Mind development 2.4) Wisdom development 3. To apply the concepts of political utility for the peoples' happiness under the ethics basis, which had 4 sides. 3.1) Political utility 3.2) Economic utility 3.3) Social utility 3.4) Spiritual utility. All of the above, were models for national administration of government under the ethics basis which mentioned the principles of good governance in management, equality fair and reducing disparity in society including, government leader and politicians at all levels to have good behavior, morality and ethics to meet the highest goals of the nation. That were well-being, well-being, and the happiness of the people, both individual, community, society and the nation on the based true value of the principle from utility and received through various quality policies that were proficient, stable, wealthy and endure.

Keywords: Political utility; Be happy the people; Ethic

บทนำ

ประเทศไทยภายใต้การบริหารที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีอำนาจสูงสุด เรียกว่า “อธิปไตย” ได้แก่ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ทำหน้าที่กำหนดและบริหารประเทศผ่านยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดต่อความกินดี อยู่ดี มีสุข ของประชาชนผ่านนโยบายสาธารณะ โดยรัฐใช้อำนาจจัดสรรแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ที่มีคุณค่าต่อประชาชนในสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม อาทิ การส่งมอบปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การส่งเสริมศีลธรรมอันดีงาม เพื่อให้สังคมเกิด สันติสุข ตลอดถึงการส่งเสริมสุขภาพร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสังคมให้บริบูรณ์ เพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 ที่ว่า “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) โดยมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีรองรับทิศทางการพัฒนาเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์และอรรถประโยชน์สูงสุด คือ เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการบูรณาการเข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความสุขของคนไทย โดยวิสัยทัศน์ เป้าหมายและตัวชี้วัดประเทศ คือ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” บนพื้นฐานแห่งความสมดุลด้วย 6 ยุทธศาสตร์ เช่น ยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ที่ 6 ว่าด้วยการปรับสมดุลและบริหารจัดการภาครัฐให้มีศักยภาพ ได้แก่

การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง การบริการอย่างรวดเร็ว การส่งเสริมความโปร่งใสปลอดทุจริต การเชื่อมโยงพัฒนาอย่างทั่วถึง การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา การส่งเสริมบุคลากรภาครัฐให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดี มีความมุ่งมั่นและมีความเป็นมืออาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์ยั่งยืนอย่างเป็นระบบ คือ ประเทศมีเศรษฐกิจที่ดี ประชาชนมีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น “GDP” (Gross Domestic Product) ควบคู่ไปกับความสุขมวลรวมของประชาชนในประเทศ “GNH” (Gross National Happiness)

ในขณะเดียวกันการบริหารงานภาครัฐ เพื่อส่งมอบบริการสาธารณะให้กับประชาชน (Public Service) ในยุคแรก ๆ ประเทศไทยมุ่งเน้นไปในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก (Economic Development) ทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบของครุฑม ละเอียดการรักษั สิ่งแวดล้อม ขาดการสร้างสังคมที่อยู่ดีมีสุขอย่างเป็นระบบ ทำให้ส่งผลกระทบต่อเชิงลบในมิติต่าง ๆ เกิดเป็น “กักตักความไม่สมดุล” (Imbalance Trap) (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559) เรียกว่า เปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยี (Disruptive Technology) แต่ในขณะเดียวกัน ก็ส่งผลกระทบต่อด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และศีลธรรม เป็นต้น ซึ่งความเสื่อมโทรมด้านจิตใจและศีลธรรมโดยเฉพาะในวิกฤตการณ์ทางการเมือง ดังที่ พระประยูทธ อริยวังโส (สนใจ) และเกียรติศักดิ์ สุขเหลืออง (2561) ระบุว่า ขณะนี้สังคมทางการเมืองไทยมีปัญหาอย่างน้อย 8 ประการ ได้แก่ 1. การใช้เงินเป็นใหญ่ 2. มีการผูกขาดอำนาจทางการเมืองโดยคนจำนวนน้อย 3. คนดีมีความสามารถเข้าไปสู่ทางการเมืองได้ยาก 4. มีการทุจริตประพตติมิชอบอยู่ในทุกระดับ 5. การเผด็จการโดยระบอบรัฐสภา 6. มีการต่อสู้ขัดแย้งเรื้อรังและไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง 7. ขาดประสิทธิภาพการบริหารและนิติบัญญัติ และ 8. การขาดภาวะผู้นำทางการเมือง จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น โดยพื้นฐานมาจากการขาดจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม ไม่คำนึงถึงกฎของจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม นับว่าเป็นวิกฤตสำคัญเร่งด่วนที่จะต้องเร่งรีบแก้ไขด้วยการเน้นส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้กับสังคมทุกระดับ โดยเฉพาะผู้นำทางการเมือง เพื่อการพัฒนาไปข้างหน้าอย่างยั่งยืนครอบคลุมในทุกมิติบรรลุวิสัยทัศน์ประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่กำหนด 10 ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และโดยเฉพาะจิตวิญญาณแห่งการสำนึกผิดชอบต่อหน้าที่ เช่น ยุทธศาสตร์ที่ 6 ว่าด้วยการบริหารจัดการภาครัฐด้วยหลักธรรมาภิบาล และยุทธศาสตร์ที่ 9 ว่าด้วยการพัฒนาภาคการเมืองและฟื้นฟูเศรษฐกิจ ซึ่งหลักการสำคัญ คือ การยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า การประยุกต์ใช้อรรถประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความสุขของประชาชนภายใต้ฐานจริยศาสตร์ (Ethics) จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จะต้องยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลผู้เสนอตัวเองเข้ามาเป็นผู้มีบทบาททางการเมือง เช่น สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้บริหารประเทศ เพื่อบริหารและบริการให้เกิดอรรถประโยชน์ (Unity) และคุณค่าสูงสุดต่อประชาชน (Valuation) นอกจากนี้ สัณญา เคนาภูมิ (2560) กล่าวว่า “อรรถประโยชน์ทางการเมืองย่อมมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล เช่นเดียวกับค่านิยมทางการเมือง และการตัดสินใจทางการเมืองของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอรรถประโยชน์สูงสุด (Supreme Utility) ซึ่งอรรถประโยชน์นั้นอาจเป็นในรูปแบบของรูปธรรมตามทฤษฎีแลกเปลี่ยนและนามธรรมตามทฤษฎีจิตวิทยา” จึงอาจกล่าวได้ว่า อรรถประโยชน์ทางการเมืองมีผลต่อพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองบนฐานอรรถประโยชน์สูงสุดของปัจเจกบุคคล ชุมชน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจริยธรรมเพื่อความผาสุกร่วมกันในสังคม วรรณา พ่วงพร้อม (2561) กล่าวว่า “การอยู่ร่วมกันในสังคม แม้กฎหมายจะเป็นส่วนที่สำคัญในการควบคุมการละเมิด แต่หลักจริยศาสตร์เชิงคุณธรรม คือ การนำมาซึ่งความสุขที่ยั่งยืนต่อกัน” ดังนั้น เพื่อให้บรรลุอรรถประโยชน์ทางการเมืองสูงสุด จึงต้องพัฒนาอรรถประโยชน์เชิงรูปธรรมและอรรถประโยชน์เชิงนามธรรมควบคู่ไปด้วยเพื่อให้เกิดความสมดุล ซึ่งโดยเนื้อหาในบทความนี้ประกอบด้วย ประเด็นหลัก 3 ส่วน คือ (1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอรรถประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความสุขของประชาชนภายใต้ฐานจริยศาสตร์ (2) แนวทางการพัฒนาชีวิตภายใต้ฐานจริยศาสตร์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 2.1 การพัฒนาร่างกาย 2.2 การพัฒนาศีลธรรม 2.3 การพัฒนาจิตใจ และ 2.4 การพัฒนาปัญญา (3) การประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับอรรถประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความของสุขประชาชนภายใต้ฐานจริยศาสตร์ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 3.1 อรรถประโยชน์ด้านการเมือง 3.2 อรรถประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ 3.3 อรรถประโยชน์ด้านสังคม และ 3.4 อรรถประโยชน์ด้านจิตวิญญาณ เพื่อมาใช้เป็นกลไกขับเคลื่อน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ดังพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 มีใจความว่า (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563) 1. การมีทัศนคติที่ดีและถูกต้อง 2. การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม 3. การมีงานทำและมีอาชีพที่มั่นคง และ 4. การเป็นพลเมืองที่ดี

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอรรถประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความสุขของประชาชนภายใต้ฐาน จริยศาสตร์

อรรถประโยชน์ทางการเมือง (Political Utility) เพื่อความสุขของประชาชน ภายใต้ฐานจริยศาสตร์ หมายถึง การบริหารและบริการประชาชนโดยรัฐ เพื่อ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” จัดสรรแบ่งปันทรัพยากรด้วยระบบบริการสาธารณะเพื่อให้บรรลุอรรถประโยชน์สูงสุดบนความเท่าเทียม ยุติธรรม และคำว่า ความสุขของประชาชนหรือความ “กินดี อยู่ดี มีสุข” ในบทความนี้ ไม่ได้หมายความว่า กินดี อยู่ดี หรือมีความสุขตามกระแสสังคมบริโภคนิยม แต่หมายถึง มีความสุขอยู่บนพื้นฐานแห่งความพอเพียงและการรับรู้คุณค่าแท้ (Authentic Value) เช่น เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ โดยพิจารณาใช้สอยอยู่บนพื้นฐานแห่งปัญญา ความรู้ ภูมิคุ้มกัน ความพอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา เป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต

คำว่า อรรถประโยชน์ (Utility) จินดารัตน์ โพธิ์นอก (2557) ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นความพอใจที่บุคคลได้รับจากการบริโภคสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง ณ เวลาใด เวลาหนึ่ง” และเมื่อเปรียบเทียบกับอรรถประโยชน์ทางการเมือง จึงอาจกล่าวได้ว่า ถ้า นักการเมืองในฐานะตัวแทนประชาชนให้อรรถประโยชน์และคุณค่ามากก็มีผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองมาก ถ้าให้อรรถประโยชน์และคุณค่าน้อยก็มีผลต่อการตัดสินใจน้อย ซึ่งคำว่า “อรรถประโยชน์และคุณค่า” มีทั้งรูปธรรมและนามธรรม โดยเฉพาะนามธรรม ที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในเชิงจิตวิทยา ได้แก่ การสำนึกผิดชอบชั่วดีในหน้าที่ การไม่คอร์รัปชัน การมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ คาร์ลเตอร์ วี กู๊ด (Good, 1973) กล่าวว่า จริยธรรม คือ การปรับตัวให้เข้าบรรทัดฐานสังคม ได้แก่ แบบแผน กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งเป็นพื้นฐานทางจริยศาสตร์ และเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนต่อความต้องการของประชาชน

นอกจากนี้ โสกราตีสและเพลโต (Socrates, Plato) ยังเชื่อว่าคุณธรรมจะสามารถนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและการประพฤติที่ถูกต้อง สามารถรับรู้ถึงความหมายของชีวิตว่าชีวิตคืออะไร จะไม่ทำในสิ่งที่ผิด แนวคิดดังกล่าวนี้ อธิบายว่า การกระทำสิ่งผิดพลาดเกิดจากความไม่รู้ และเมื่อรู้ว่าอะไรถูกต้อง จะไม่ทำผิด (Stroll and Popkin, 1993; พระมหาจุลลัม ชูเลื้อน, 2545) ดังนั้น การปลูกฝังความเชื่อที่ถูกต้องจะนำไปสู่การคิด คำพูด การกระทำ การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การมีสติ และสมาธิจิตใจตั้งมั่นในทางที่ถูก พุทธศาสนา เรียกว่า “ปัญญา” หมายถึง ความรอบรู้ นอกจากความฉลาดทางสมอง (Intellectual Intelligence) ที่เกิดจากการฟัง การอ่าน การเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ ยังรวมถึง การมีปัญญา เข้าใจในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ด้วย

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบรรลุประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความสุขของประชาชนภายใต้ฐานจรรยาบรรณ โดยสรุป คำว่า “บรรลุประโยชน์” มีทั้งแบบรูปธรรมและนามธรรม ที่เป็นรูปธรรม เช่น การได้รับการตอบสนองด้วยปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตจากบริการผ่านนโยบายสาธารณะ ซึ่งมาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และบรรลุประโยชน์เชิงนามธรรมที่คุณค่าทางจิตใจด้วย เช่น ความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนต่อผู้เสนอตัวเองเข้ามาเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองทุกระดับ มีจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ มีคุณธรรม ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารบ้านเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน (People Participation) เพราะเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากนโยบายสาธารณะ และเป็นผู้ช่วยผลักดันประเทศไปสู่ความเจริญมั่นคง เพราะหากผู้นำ ผู้บริหาร นักการเมือง ขาดจรรยาบรรณในการบริหารบ้านเมืองหรือถูกแทรกแซงจากบุคคลต่าง ๆ ไม่ได้มาจากความต้องการของประชาชน ทำให้เกิดเป็นกับดักขัดขวางการพัฒนาสังคมทุกระดับได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ศักดิ์สิทธิ์ อุดมวิทย์ไพศาลและคณะ (2562) ซึ่งนำเสนอไว้ว่า การตัดสินใจกำหนดนโยบายสาธารณะของผู้มีอำนาจทางการเมือง นักการเมือง หรือพรรคการเมือง ซึ่งมีอุดมการณ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ที่อยู่ภายใต้มิติเชิงจรรยาบรรณหรือมิติแห่งการสำนึกเชิงเหตุผล รู้ผิดชอบชั่วดี จะเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลที่ใช้เป็นกลไกในการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ไม่ได้ถูกแทรกแซงด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การใช้อิทธิพล การให้ผลประโยชน์จากบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้การพัฒนาประเทศไม่มีความก้าวหน้าและขาดความต่อเนื่อง อาจกล่าวได้ว่า การกำหนดนโยบายสาธารณะที่ไม่ได้มาจากความต้องการของประชาชน ย่อมไม่เอื้ออำนวยต่อการบรรลุบรรลุประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนบนพื้นฐานประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับหรือคาดว่าจะได้รับ เรียกว่า “บรรลุประโยชน์ทางการเมือง” และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของสัญญา เคนาภูมิ (2560) ซึ่งได้นำเสนอหลักทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ 4 ทฤษฎี คือ 1. ทฤษฎีปัจจัยกำหนด 2. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน 3. ทฤษฎีจิตวิทยา และ 4. ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล จึงกล่าวได้ว่า การตัดสินใจทางการเมืองแบบใดประชาชน จึงขึ้นอยู่กับผู้ตัดสินใจได้รับประโยชน์หรือผลลัพธ์ที่คุ้มค่ากับการลงทุน ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับบรรลุประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความสุขของประชาชนภายใต้ฐานจรรยาบรรณ อธิบายได้ดังนี้

4 ด้าน ได้แก่ 1. การพัฒนาร่างกาย 2. การพัฒนาศีลธรรม 3. การพัฒนาจิตใจ และ 4. การพัฒนาปัญญา อธิบาย ได้ดังนี้

1. การพัฒนาร่างกาย (Physical Development) นักการเมืองที่ดี ต้องสามารถเลือกใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ อย่างถูกวิธีที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม เช่น การรู้จักเลือกรับแต่สิ่งที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์เข้ามาในชีวิต โดยไม่นำอบายมุขเข้าสู่ร่างกาย ตลอดจนการฝึกฝนให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีความคล่องแคล่วว่องไวอยู่เสมอ

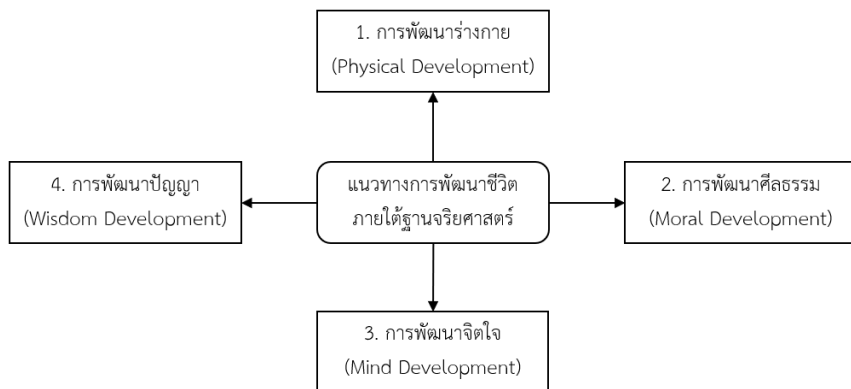
2. การพัฒนาศีลธรรม (Moral Development) นักการเมืองที่ดี ต้องเป็นผู้มีศีลธรรม ได้แก่ การมีจริยปฏิบัติที่เหมาะสมต้งามทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ มีการเคารพกฎหมาย และกฎแห่งศีลธรรม ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวงในหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่กล่าววจีทุจริต ได้แก่ พูดโกหก พูดส่อเสียด พูดคำหยาบคาย พูดเพ้อเจ้อ ต้องเป็นคนที่มีพูดความจริง พูดถูกต้อง มีประโยชน์ ถูกกาลเทศะ บุคคลอื่นพึงพอใจ เช่น ใช้ปิยวาจาในการสื่อสาร การใช้สุนทรียสนทนาในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยสรุปคือเป็นการพัฒนาตนเองให้มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างผาสุก

3. การพัฒนาจิตใจ (Mind Development) นักการเมืองที่ดีต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพของจิตใจ ด้วยการเสริมสร้างจิตใจให้มีสมรรถภาพที่เข้มแข็งต่อการทำงานและการดำเนินชีวิต มีสติ มีสมาธิ ปัญญามีความเพียรพยายามไม่ท้อแท้กับปัญหาอุปสรรค หมั่นพัฒนาสุขภาพจิตให้มีความสุขเบิกบานอึมเอมใจอยู่เสมอ

4. การพัฒนาปัญญา (Wisdom Development) นักการเมืองที่ดีจะต้องเป็นผู้มีสติปัญญา ได้แก่ มีความรู้ ความเข้าใจ ในเหตุและผล การรู้จักแยกแยะสิ่งถูกผิด ดีชั่ว ตลอดจนการหยั่งรู้ความจริงของชีวิต จากความทุกข์และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของปัจเจกบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติ เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ (ความเชื่อที่ถูกต้อง) ในการแก้ปัญหาผ่านกระบวนการด้านลึกแห่งปัญญา (Tacit Wisdom) ได้แก่ กำหนดรู้ถึงปัญหา สาเหตุ แนวทางการแก้ปัญหา และวิธีแก้ปัญหา อันเป็นฐานรากสำคัญให้บรรลุอรรถประโยชน์สุขเพื่อประชาชน

อย่างไรก็ดี การฝึกฝนอบรมตนเองให้เจริญก้าวหน้าในคุณความดีทั้งด้านร่างกาย ศีลธรรม จิตใจ และปัญญาจนถึงที่สุดนั้น จะต้องอาศัยความอดทนและการข่มใจ เช่น การบังคับควบคุมจิตใจของตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่ชักนำไปสู่ทางแห่งความเสียหาย และการรู้จักระงับความเคยชินในด้านที่ไม่ดี เช่น การแสดงพฤติกรรมไปตามอารมณ์โดยการขาดสติในการควบคุมตนเอง ตลอดจนการ

ปรับปรุงจิตใจให้ใฝ่ดีเป็นนิสัย เพื่อส่งเสริมศรัทธาบาารมีให้เจริญมั่นคงในหน้าที่การงานบนฐานแห่งคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้นำ ผู้บริหาร นักการเมืองทั้งหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิทย์ เมษินทรีย์ และคณะ (2556) ได้เขียนหนังสือ ชื่อ “โลกเปลี่ยน ไทยปรับ” ในบทที่ 6 ได้กล่าวถึง “สัญญาประชาคม สู่โลกที่หนึ่ง” โดยระบุถึง คุณสมบัติพื้นฐานของผู้นำหรือผู้บริหาร ที่จะเข้ามาเป็นผู้บริหารประเทศนั้น ได้นำเสนอแนวคิดของบุคคลสำคัญที่เป็นต้นแบบผู้บริหารที่ดี ได้แก่ ลีควงยู กล่าวว่า การมีความสามารถพิเศษ (Exceptional Talent) ในการขับเคลื่อนประเทศนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง และหากปราศจากคนมีความรู้ความสามารถที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานแล้ว ภาครัฐและสถาบันสำคัญ ๆ ของประเทศสุดท้ายก็จะค่อย ๆ เสื่อมถดถอยลงไปในที่สุด โดยกล่าวว่า “Once you have weaker people on top, the whole system slowly goes down. It's inevitable” และถ้าเป็นเช่นนั้น ถือว่าเป็นการทรยศหักหลังประเทศ และแนวคิดของ จอห์น เอฟ. เคนเนดี อดีตประธานาธิบดีอเมริกา ซึ่งกล่าวไว้ว่า การเป็นผู้บริหารที่ดี นั้น จะต้องสามารถตอบคำถามตัวเองให้ได้ใน 4 ข้อนี้ ได้แก่ 1) Am I a Man of Integrity? 2) Am I a Man of Courage? 3) Am I a Man of Judgement? 4) Am I a Man of Dedication? นอกจากนี้ ดร. สุวิทย์ เมษินทรีย์ ยังได้กล่าวถึง ประเด็นที่ท้าทาย คือ จะต้องสร้างนักการเมืองและข้าราชการให้มีคุณสมบัติดังกล่าว คือ มีความชอบธรรม มีความรู้ความสามารถ และที่สำคัญมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อสร้าง “รัฐที่น่าเชื่อถือ” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่การเป็น “โลกที่หนึ่ง” กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนาชีวิตภายใต้ฐานจริยศาสตร์ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาชีวิตภายใต้ฐานจริยศาสตร์

การประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับอรรถประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความของสุข ประชาชนภายใต้ฐานจริยศาสตร์

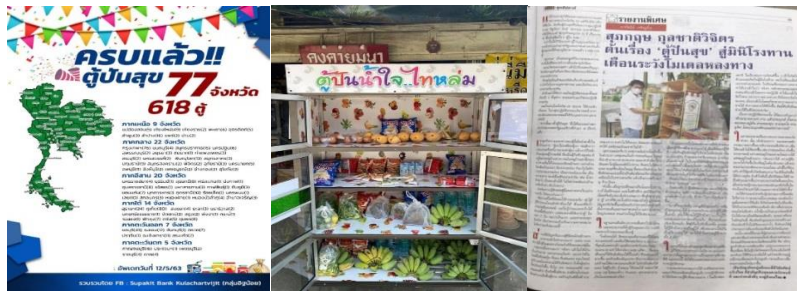
การพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณ จำเป็นต้องพัฒนาควบคู่กัน
ไป เปรียบได้กับเกลียวเชือกที่พันเข้าด้วยกัน จะทำให้เชือกเส้นนั้นมีพลัง เรียกว่า การ
พัฒนาแบบองค์รวม หมายถึง ครอบคลุมทุกมิติ โดยยึด ”คน” เป็นศูนย์กลางในการ
ขับเคลื่อนระบบ กล่าวคือ พัฒนาระบบและพัฒนาคนควบคู่กันไป ทั้งด้านร่างกาย (Body)
จิตวิญญาณในการปฏิบัติหน้าที่ (Spiritual) อารมณ์ (Emotion) และปัญญา (Wisdom)
ให้สามารถปรับตัวและมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขภายใต้สังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป สอดคล้อง
กับแนวคิดของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจ การเมือง
สังคม สิ่งแวดล้อม และการปรับตัวภายใต้วิกฤตโรคไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ผ่าน
คำนิยามในหนังสือ “โลกเปลี่ยน คนปรับ” ซึ่งเขียนโดย ดร. สุวิทย์ เมษินทรีย์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม โดยระบุว่า
ขณะนี้โลกกำลังเผชิญหน้ากับวิกฤตในหลายด้านทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม
ที่สำคัญ คือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) ซึ่ง
ทั่วโลกกำลังรับมืออยู่รวมถึงประเทศไทยที่จะต้องฟันฝ่าวิกฤตนี้ เมื่อโลกเปลี่ยนเราต้อง
ปรับตัวด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ขับเคลื่อนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงโดยใช้พลังปัญญา จิตสาธารณะ ความสามัคคีปรองดอง ความเป็นหนึ่งเดียว จะ
สามารถนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2563)
ดังนั้น การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาด้วยปัญญาบนฐานแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะ
สามารถนำพาประเทศให้พ้นวิกฤตไปได้ นับว่าเป็นฐานของการพัฒนาในทุกมิติ ได้แก่
การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณ ให้มีประสิทธิภาพ คุณภาพ และเสถียรภาพ
ดังนี้

1. อรรถประโยชน์ด้านการเมือง คำว่า การเมือง (Politics) เป็นเรื่องของ การ
แสวงหาให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง เพื่อการบริหารและบริการประชาชนให้กินดี อยู่
ดี มีความสุข บรรลุอรรถประโยชน์สูงสุดตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ภายใต้ธรรมาภิบาล
(Good Governance) ได้แก่ การยึดหลักกฎเกณฑ์ ความถูกต้อง เพื่อประโยชน์สังคมและ
ประชาชนเป็นที่ตั้งเป็นพลังอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ (Right is Might) ไม่ใช่ยึดอำนาจ
และผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องเป็นใหญ่ (Might is Right) ซึ่งในการใช้อำนาจรัฐทั้ง
3 ฝ่าย ได้แก่ 1. อำนาจนิติบัญญัติ 2. อำนาจบริหาร โดยมีนายกรัฐมนตรี (The Prime
Minister) เป็นหัวหน้าบริหาร และ 3. อำนาจตุลาการ โดยหลักการจะมีการตรวจสอบและ
ถ่วงดุลระหว่างกัน (Check and Balance) เพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน
และประเทศชาติ เพราะสถาบันการเมืองโดยพื้นฐานได้ถือกำเนิดมาจากสถาบันแห่งชาติ

(National Institution) ได้แก่ ชาติ (Nation) ศาสนา (Religion) และพระมหากษัตริย์ (Monarchy) ซึ่งเป็นที่มาของอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ดังนั้น หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาตลอดถึงหลักจริยธรรมสากลและศาสตร์พระราชาก็เป็นปัจจัยกลไกสำคัญที่ช่วยส่งเสริมเสถียรภาพในการบริหารให้สามารถบรรลุวิสัยทัศน์ประเทศได้อย่างยั่งยืน

2. ธรรมประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ธรรมประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ คือ การมีเศรษฐกิจที่มั่นคง และยั่งยืน (Economic Prosperity and Sustainability) สามารถหลุดพ้นจากกับดักประเทศ ได้แก่ กับดักความยากจน กับดักความเหลื่อมล้ำ ประชาชนพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงบนพื้นฐานหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ ความเข้าใจ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน และมีคุณธรรม โดยรัฐบาลมีระบบบริหารและบริการประชาชนอย่างรวดเร็วทั่วถึงและเป็นธรรม ด้วยหลักธรรมาภิบาล เพื่อขจัดวงจร “โง่ จน เจ็บ” ให้ลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด ประชาชนมีความสุขกายสุขใจ ไม่ยากจนข้นแค้น มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการสุขมวลรวมของคนในชาติ

3. ธรรมประโยชน์ด้านสังคม กล่าวถึง รากฐานของการพัฒนาสังคมให้เกิดธรรมประโยชน์สูงสุดภายใต้ฐานจริยศาสตร์ ได้แก่ การพัฒนาสังคมทั้งองคาพยพซึ่งประกอบด้วยภาครัฐ ท้องถิ่น ประชาชน และภาคเอกชน ผ่านกลไกและทิศทางนโยบายเพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ ความกินดี อยู่ดี มีความสุขของประชาชน อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ด้วยการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ การศึกษา การเข้าถึงทรัพยากร การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน สวัสดิภาพและสวัสดิการทางสังคม ตลอดจนจนถึงการสร้างชุมชนและสังคมให้มีความเข้มแข็ง ด้วยการประสาน รัฐ - บ - ว - ร ได้แก่ ภาครัฐ บ้าน วัด โรงเรียนและโรงพยาบาล ซึ่งเป็นเสาหลักฐานรากสังคมให้มีความมั่นคง อันเป็นภาระหน้าที่ของทุกคนจะต้องร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา และร่วมรับผิดชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งธรรมประโยชน์สุขร่วมกัน ได้แก่ การริเริ่มกิจกรรมดี ๆ เพื่อสังคม เช่น “ตู้ปันสุข” สู่การแบ่งปัน ได้สร้างรอยยิ้มให้เกิดขึ้นในหลาย ๆ พื้นที่ ในช่วงการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด - 19) โดย สุกฤกษ์ กุลชาติวิจิตร (2563) ได้โพสต์ข้อความผ่าน เฟซบุ๊กส่วนตัว ชื่อ “Supakit Bank Kulchartvijit” ด้วยการเปิดแนวคิด “ตู้ปันสุข” และข้อความเพื่อการแบ่งปัน เช่น “หยิบไปแต่พอดี ถ้าท่านมีใส่ตู้แบ่งปัน” ซึ่งจากจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ เพียงไม่กี่คนที่ริเริ่มได้ขยายสู่การแชร์ เชียร์ ชื่นชม เป็นวัฒนธรรมแห่งความดีที่ถูกส่งต่อไปยังคนกลุ่มใหญ่ในประเทศทุกภูมิภาคจนครบทุกจังหวัด ในวันที่ 12 พฤษภาคม 2563 และได้เพิ่มจำนวนตู้ปันสุขขึ้นเรื่อย ๆ ในเวลาต่อมา ดังภาพ

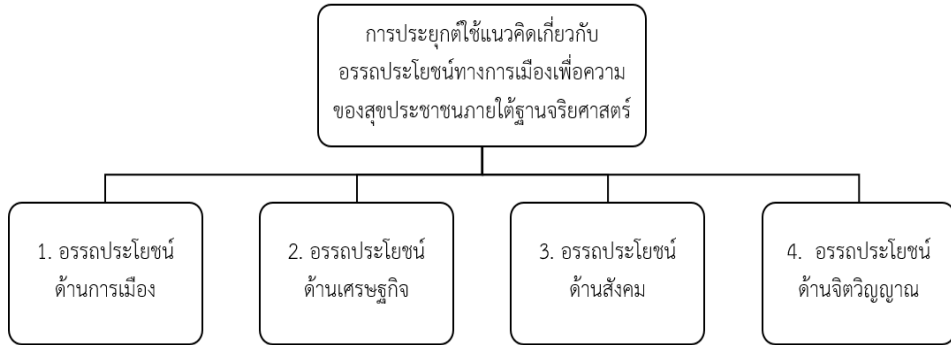

ภาพที่ 3 รายงาน ตู้อันสุข 77 จังหวัด 618 คู่
ที่มา: สุภกฤษ กุลชาติวิจิตร (2563)

4. อรรถประโยชน์ด้านจิตวิญญาณ เป็นการพัฒนาจิตวิญญาณการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียร ความกล้าหาญในจิตใจ (Spiritual Development) และจิตวิญญาณแห่งความสำนึกผิดชอบชั่วดีทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ชุมชน สังคม ประเทศชาติ เพื่อให้เกิดสันติภาพในสังคมที่เริ่มจากตนเองไปสู่ผู้อื่น ได้แก่ การทบทวนชีวิตตนเอง การเจริญสติ การฝึกควบคุมอารมณ์ การปฏิบัติธรรม การมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ให้มีสุขภาพทางจิตวิญญาณที่แข็งแรง บางครั้งโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อาจจะได้มารูปแบบความเจ็บป่วยทางกาย (กายใจโรค) แต่มาในรูปแบบความเจ็บป่วยจิตใจหรือจิตวิญญาณ (เจตสิกโรค) ดังนั้น การเจริญสติพัฒนาปัญญาให้เข้าใจความจริงในสรรพสิ่งทั้งปวง จึงเสมือนเป็นยาช่วยรักษาโรคทางใจให้มีสุขภาพจิตเป็นสุขได้ ในขณะที่เดียวกันควรสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตใจให้เกิดการตื่นตัวทางสังคมต่อการพัฒนาชีวิต ให้เห็นถึงความสำคัญและจำเป็นต่อการแสวงหาความสงบสุขให้กับปัจเจกบุคคลและสังคม ให้สามารถรับรู้และเข้าใจคุณค่าและจุดมุ่งหมายในชีวิต เป็นผู้มีความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Spiritual Quotient: SQ) เกิดเป็นความสุขและความสำเร็จ สามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ภายใต้อารมณ์แห่งศีลธรรมได้เป็นอย่างดี (ชนพล บรรดา ศักดิ์ และคณะ, 2561; Marshall, 2000; Hildebrand, 2011) นอกจากนี้ เดวิด บี คิง (King, 2008) ยังกล่าวว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณยังรวมถึง ความสามารถทางจิตใจในการปรับตัว ให้เข้าใจเหตุผลในการมีชีวิตอยู่ ทำให้เกิดสมาธิและปัญญา ซึ่งจะนำมาสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผลที่เหมาะสมได้ ดังนั้น การพัฒนาจิตวิญญาณ สามารถพัฒนาได้ในทุกระดับของสังคม เพื่อให้เกิดสันติภาพและสุขภาวะทางจิตวิญญาณที่สมบูรณ์ มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีความสุขและความสำเร็จภายใต้กรอบแห่งศีลธรรม มีสติ สมาธิ และปัญญาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป การประยุกต์ใช้อรรถประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความสุขของประชาชนภายใต้ฐาน จริยศาสตร์ จึงเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อให้ครอบคลุมในทุก

มิติบรรลิวิสัยทัศน์ชาติอย่างสมดุล กล่าวคือ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณ มีความมั่นคงและยั่งยืน ด้วยการถ่วงดุลระหว่างกันบนฐานแห่งศีลธรรม สรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 4 การประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับอรรถประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความของสุขประชาชน ภายใต้ฐานจริยศาสตร์

สรุป

การประยุกต์ใช้อรรถประโยชน์ทางการเมืองเพื่อความของสุขของประชาชนภายใต้ฐานจริยศาสตร์ เป้าหมายสูงสุดเพื่อตอบสนองนโยบายการขับเคลื่อนงานบริหารประเทศของรัฐบาลให้บรรลิวิสัยทัศน์ชาติ คือ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ด้วยการยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาเพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สุขต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ได้แก่ 1. การได้รับการตอบสนองปัจจัยความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และ 2. การที่ผู้มีอำนาจทางการเมือง ผู้นำ ผู้บริหาร นักการเมือง มีคุณธรรม ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารประเทศ มีความรู้ ทักษะ ทศนคติที่ดี มีความพอเพียง มีวินัย สุจริต และจิตบริการสังคมสาธารณะ (Public Service Mind) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนภายใต้อรรถประโยชน์สูงสุดต่อปัจเจกบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). *พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืน*. สืบค้น 19 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf>
- จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2557). *หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันศุกร์ที่ 21 พฤศจิกายน 2557*. สืบค้น 19 พฤษภาคม 2563, จาก <https://www.dailynews.co.th/article/282196>

- ธนพล บรรดาศักดิ์และคณะ. (2561). ความฉลาดทางจิตวิญญาณ: หัวใจสำคัญบนเส้นทางการศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาทวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(3), 1284.
- พระประยุทธ อริยวิโสและเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2561). การจัดการภาครัฐ: การเสริมศีลธรรมของคนในสังคมไทย. *วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2), 80 - 81.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). *การศึกษาทั่วไป เพื่อพัฒนามนุษย์ หนังสืออ่านประกอบ วิชาศึกษาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาจุ่มล้อม ชูเลื่อน. (2545). *ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พุทธทาส. (2530). *ทศพิชราชธรรม: ธรรมบรรยายชุดทศพิชราชธรรม การตามรอยพระยุคลบาท โดยทศพิชราชธรรม*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- วรรณภา พ่วงพร้อม. (2561). สังคมนิยมเชิงจริยศาสตร์ของโทมัส ฮอบส์กับสังคมพุทธจริยศาสตร์. *วารสารพุทธมณฑล ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวสุวิถิลีธาราม*, 3(2), 40.
- ศักดิ์สิน อุดมวิทย์ไพศาลและคณะ. (2557). ทฤษฎีการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 16(72), 7.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2560). แนวคิดอรรถประโยชน์ทางการเมือง. *รัฐสภาสาร*, 65(5), 63-72.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 (ฉบับย่อ)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2563). *พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร*. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). สืบค้น 18 พฤษภาคม 2563, จาก <https://www.nstda.or.th/th/publication/11244-education-act>

- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 (เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก ราชกิจจานุเบกษา). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุภกฤษ กุลชาติวิจิตร. (2563). รายงาน ตู๋ปั่นสุข 77 จังหวัด 618 ตู๋. สืบค้น 26 พฤษภาคม 2563, จาก <https://web.facebook.com/bank.kulchartvijit>
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2556). *โลกเปลี่ยน ไทยปรับ*. กรุงเทพฯ: ดับบลิวพีเอส.
- _____. (2563). *โลกเปลี่ยน คนปรับ หลุดจากกับดัก ขยับสู่ความยั่งยืน*. สืบค้น 26 พฤษภาคม 2563, จาก https://drive.google.com/file/d/1AmaGwWGnLV6aS2AM7RCRX5bixKANLQN4/view?fbclid=IwAR2wcYnnV__tJTO8zm_GCJOYqfFpV1GjwtyrtVAic01Kiyfpxn17eo5DVew
- Hildebrandt, L. S. (2011). *Spiritual intelligence: Is it related to a leader's level of ethical development?* (A dissertation of doctor of philosophy). Minnesota: Capella University.
- King, D. B. (2008). *Rethinking claims of spiritual intelligence: A definition, model, and measure* (A Thesis of Master of Arts). Canada: Trent University.
- Mill, J. S. (1949). *The Classical Utilitarianism*. New York: Hackett Publishing Company.
- Popkin, R. H., & Stroll, A. (1993). *Philosophy Made Simple*. New York: Doubleday.
- Zohar, D. & Marshall, L. (2000). *SQ: Spiritual Intelligence the Ultimate Intelligence*. New York: Bloomsbury.